

**Методичні рекомендації
щодо навчання змісту мистецької освітньої галузі
у 5-6 класах у 2023-2024 н.р.**

Мистецтво, як специфічна форма естетичної свідомості, є надзвичайно чутливим у реагуванні на всі прояви життя в різноманітні художніх образів. «Занурення» в мистецтво активізує в людині всі пізнавальні процеси – емоції і почуття, пам'ять, увагу, фантазію, інтелект, мислення в широкому розумінні, «пробуджує» творчі сили.

У 2023-2024 навчальному році організація освітнього процесу в 5-6-х класах із мистецької освітньої галузі буде здійснюватися відповідно до нормативних документів: Закону України «Про освіту» [2], Закону України «Про загальну середню освіту» [3], Постанови Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 № 782 «Про початок навчального року під час воєнного стану в Україні» [11], наказу Міністерства освіти і науки України від 15.05.2023 № 563 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні» [10].

Відповідно до статті 10 Конституції України, державною мовою є українська мова. У стаття 7 Закону України «Про освіту», зазначено, що мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова [2]. Ураховуючи зазначене, та відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 01.02.2018 № 1/9-74 «Щодо застосування державної мови в освітній галузі» [6], у закладах освіти уроки, лекції, семінари та виховні заходи мистецького спрямування реалізуються українською мовою.

Звертаємо увагу, у 2023-2024 навчальному році, у залежності від безпекової ситуації у кожному населеному пункті, у закладі освіти освітній процес може відбуватися: в очному, дистанційному та змішаному форматах; із обов'язковим дотриманням рекомендацій щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти (відповідно до додатку до листа ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти») [5].

Наголошуємо на обов'язковому дотриманні вимог сигналів оповіщення «Усім увага! Повітряна тривога!» для всіх учасників освітнього процесу. Рекомендуємо ознайомитися з алгоритмом дій учителів під час повітряної тривоги, що розроблено та оприлюднено на сайті Міністерства освіти і науки України (<http://surl.li/coxla>) та ключовими рекомендаціями для школярів «Абетка безпеки» (Департамент комунікації Міністерства внутрішніх справ України – <http://surl.li/dnmlp>).

Під час конструювання уроку, учителям освітньої галузі «Мистецтво» необхідно звернути увагу на його місце в розкладі навчальних занять, оскільки щоденно о 09 год. 00 хв проводиться загальнонаціональна хвилина мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України [12]. Рекомендуємо доцільно добирати твори мистецтва для розкриття теми у цей час й будувати урок таким чином, щоби не порушувати його драматургію та

емоційний вплив на учнів.

Одним із важливих пріоритетів освітньої діяльності вчителя мистецької освітньої галузі є забезпечення емоційної та психологічної підтримки, допомоги учасникам освітнього процесу, які постраждали від російської воєнної агресії.

З метою надання психологічної та емоційної підтримки учасникам освітнього процесу рекомендуємо ознайомитися з матеріалами, які розміщено на сайті Сумського ОППО, у розділ «Сторінка методиста», (рубрика «Учителю мистецтва», тека «Учителю мистецтва в умовах воєнного стану», вкладка «Психологічна підтримка») за покликанням: <http://surl.li/jypqw> .

У 2023-2024 навчальному році у 5-6-х класах продовжується впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти, у якому окреслено мету, вимоги до результатів навчання здобувачів освіти на кожному циклі навчання, у межах освітньої галузі, зокрема, мистецької (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898) (<https://cutt.ly/tZD1AnU>) [1].

Звертаємо увагу: мистецьку освітню галузь реалізують за допомогою чотирьох модельних навчальних програм інтегрованого курсу «Мистецтво 5-6 класи» та однієї програми міжгалузевого курсу «Драматургія і театр 5-6 класи» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти», зі змінами, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 13.12.2021 № 1358), а саме:

– модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Івасюк О.М., Комаровська О.А., Кізілова Г.О., Лемешева Н.А., Лобова О.В., Назар Л.Й., Чужінова І.Ю., Шулько О.А.) (<https://cutt.ly/MN1n7vR>);

– модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Комаровська О.А., Лемешева Н.А.) (<https://cutt.ly/UN1OdbG>);

– модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л.Г.) (<https://cutt.ly/7N2TbDC>);

– модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.) (<https://cutt.ly/zN0o0dM>);

– модельна навчальна програма «Драматургія і театр. 5-6 клас» (міжгалузевий інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Старагіна І.П., Чужінова І.Ю., Івасюк О.М.) (<https://cutt.ly/ZN2mXoU>).

Зазначимо, що модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Мистецтво» повною мірою відображають результати навчання, зазначені у Державному стандарті базової середньої освіти. Модельна навчальна програма міжгалузевого курсу «Драматургія і театр» частково реалізує результати навчання двох освітніх галузей – мовно-літературної та мистецької. Тому, цей міжгалузевий курс може впроваджуватися у закладі освіти водночас з інтегрованим курсом «Мистецтво», а не замість нього – для більш детального ознайомлення учнів із одним із видів мистецтва – театральним. Саме тому, у навчальному плані закладу освіти не рекомендовано заміщувати інтегрований

курс «Мистецтво» міжгалузевим інтегрованим курсом «Драматургія і театр».

Модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Мистецтво» розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України (<http://surl.li/jzobi>) та вебсайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (<http://surl.li/jzobt>).

У модельних навчальних програмах відсутній чіткий розподіл годин на вивчення кожної з тем. Учитель має право самостійно визначати обсяг годин на вивчення окремої теми навчальної програми: за необхідності, – має право змінювати порядок вивчення тем у межах навчального року. Він має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику й критерій їх високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні й ігрові завдання для учнів, ураховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку.

У період воєнної агресії і трагедії, які так болісно переживає населення України, необхідно вилучити з використання в освітньому процесі твори російських, а також білоруських митців (через позицію Білорусі щодо російського вторгнення в Україну). Вивільнений навчальний час доцільно використати на ознайомлення учнів з творами українських, у тому числі, регіональних митців, що також сприятиме формуванню патріотичної національної свідомості учнівства, поваги до українського мистецтва і культури, звичаїв та традицій українського народу.

Акцентуємо увагу, що у 6-х класах закладів загальної середньої освіти організація процесу навчання має продовжуватися за обраними у 5-х класах модельними навчальними програмами (модельна навчальна програма має бути реалізована протягом повного адаптаційного циклу навчання).

Звертаємо увагу, що вчителі, які будуть навчати у 2023-2024 навчальному році учнів 5 класу мають право обрати іншу модельну навчальну програму, яку будуть продовжувати реалізовувати у наступному навчальному році. Нагадуємо, що на основі модельної навчальної програми вчитель має розробити власну навчальну програму, яка буде затверджена на педагогічній раді закладу освіти. З більш детальним алгоритмом створення навчальної програми можна ознайомитися на сторінках методичного посібника «Мистецька освітня галузь: 5-6 класи (адаптаційний цикл) Нової української школи» (уклад. О.П. Сердюк; за ред. І.В. Удовиченко) [8].

Наголошуємо, що Типовою освітньою програмою на реалізацію мистецької освітньої галузі і, відповідно, інтегрованого курсу «Мистецтво», у 5-х та 6-х класах рекомендовано 70 годин на рік (2 години на тиждень), максимально – 105 (3 години на тиждень). Для повноцінної реалізації освітньої галузі і досягнення обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом (додаток 20), у навчальному плані закладу освіти рекомендовано виділяти 2 навчальні години на тиждень [1].

Акцентуємо увагу: за наявності в закладі освіти відповідного кадрового потенціалу, інтегрований курс «Мистецтво» рекомендовано реалізовувати двома вчителями – учителем образотворчого мистецтва і вчителем музичного мистецтва. Нагадуємо, що для реалізації такої моделі навчання, закладом освіти, на основі обраної модельної навчальної програми, повинна бути створена навчальна програма закладу освіти, у якій виокремлено 2 складові: «Мистецтво:

музичне мистецтво»; «Мистецтво: образотворче мистецтво». У класному журналі для кожної складової відводяться окремі сторінки, на яких після назви інтегрованого курсу через двокрапку прописується уточнення: «Мистецтво: музичне мистецтво», «Мистецтво: образотворче мистецтво» [7].

Водночас, наголошуємо, що необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегративного підходу до навчання, який реалізується за допомогою узгодження програмового змісту і результатів навчання учнів різним видам мистецтва.

Зазначаємо, що у 5-6-х класах навчаються учні вікового періоду 10-11 років, яким властивий перехід від молодшого шкільного віку до підліткового. У цей період діти свідомо вчать вчитися. Саме тому, один із важливих видів діяльності вчителя мистецтва – спрямування учнів на оволодіння способами здобування знань, усвідомлення сенсу навчання як процесу саморозвитку.

Сучасне покоління дітей потребує пошуку нових шляхів пізнання мистецтва, тому ефективним є педагогічно доцільне поєднання традиційних методів та прийомів навчання із сучасними, зокрема інтерактивними, дослідницькими та іншими.

Отже, на уроках освітньої галузі мистецтва вчителю необхідно максимально застосовувати різноманітні форми (індивідуальна, групова, колективна) роботи, у процесі чого відбуватиметься самовираження учнів у різних видах мистецької діяльності, зокрема: спів (виконання одноголосних та багатоголосних творів, спів в ансамблі та хорі), інструментальне музикування, малювання, ліплення, конструювання тощо, де виявляється творчість, ініціативність, формується і розвивається здатність співпрацювати з іншими людьми.

Рекомендуємо вчителям, у процесі організації освітнього процесу з мистецької освітньої галузі: надати учням можливість самостійно обирати практичне завдання для виконання; підтримувати прояви оригінальності; спонукати учнів до різних мистецьких ініціатив (як-от, виконання улюблених пісень, власних інтерпретацій виконання творчих робіт, зокрема, із застосуванням цифрових та медіа ресурсів), організації арт-мобів тощо; навчати учнів співпрацювати у парах, малих та великих групах або виконувати індивідуально обрані мистецькі проєкти.

Звертаємо увагу, що діяльність на уроках мистецтва – це також обговорення творів мистецтва, виявлення емоційно-ціннісного ставлення до них, аналіз їх змісту тощо. У процесі цього виду діяльності ефективно формуються і розвиваються такі наскрізні вміння, як уміння висловлювати власну думку, здатність логічно обґрунтовувати позицію, критично мислити тощо. Саме тому, під час конструювання кожного уроку на адаптивному циклі навчання, вчителю необхідно залучати різні прийоми і форми роботи щодо сприймання та аналізу-інтерпретації творів мистецтва.

Нагадуємо, що для мистецької освітньої галузі визначено чотири групи загальних результатів, що складаються з конкретних результатів для кожного з циклів навчання [1].

Звертаємо увагу, що по завершенню адаптаційного циклу навчання (6 клас) в учня мають бути сформовані на певному рівні чотири обов'язкові результати навчання, а саме:

- пізнання різних видів мистецтва, інтерпретація художніх образів, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва;
- художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва;
- пізнання себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиток емоційного інтелекту;
- використання інформаційного середовища у власній творчості та художній комунікації [1].

Зазначимо, що з-поміж результатів навчання, що зазначені у Державному стандарті базової середньої освіти [1], необхідно формувати в учнів уміння демонструвати/презентувати результати власної творчості, пояснювати свій задум, критично оцінювати власні успіхи і досягнення тощо. Ці вміння слід формувати в учнів системно і послідовно, адже вміння критично оцінити свої можливості й якнайкраще їх представити іншим, є актуальним і необхідним у сучасному світі.

Ефективним методичним інструментом у доборі мистецького контенту та різних видів діяльності для уроку є підручники та інше навчально- методичне забезпечення. Акцентуємо увагу, що підручник – це, щонайперше, навчальне видання для учнів. Водночас, у кожному із підручників запропонований мистецький контент, який системно викладений, збагачений різноманітними методичними (система запитань) і дидактичними (різні види навчальних завдань) матеріалами. Тому, підручники можуть стати вагомим інформаційним, методичним допомогою вчителю під час підготовки до уроків та його конструювання.

Зазначимо, що для учнів 5-х та 6-х класів різними авторськими колективами створено підручники інтегрованого курсу «Мистецтво», що мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Їх електронні версії розміщено в електронній бібліотеці Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://lib.imzo.gov.ua/>). Також для оптимізації пошуку програмового та навчального контенту для 5 класів у рубриці «Куферок корисних застосунків НУШ» на сайті Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти розділі «Інформаційні матеріали для нової української школи (5 клас)» вкладка «Мистецька освітня галузь» розміщено навчально-методичні матеріали (<http://soippo.edu.ua/index.php/45-2010-11-24-15-06-39/5126-mistetska-osvitnya-galuz>), де систематизовано модельні навчальні програми та навчально-методичне забезпечення для зручного використання у роботі.

З електронними версіями підручників «Мистецтво 6 клас» можна ознайомитися за покликанням: <https://pidruchnyk.com.ua/6klas/obrazotvorche6/>

Звертаємо увагу, що оцінювання результатів навчання учнів має бути орієнтованим на ключові компетентності і наскрізні вміння та вимоги до обов'язкових результатів навчання у мистецькій освітній галузі, визначені Державним стандартом базової середньої освіти [1].

Оцінювання досягнень учнів в галузі мистецької освіти необхідно здійснювати відповідно до статті 17 Закону України «Про повну загальну середню освіту» у площині формувального та підсумкового видів

оцінювання [9].

Учителям освітньої галузі мистецтво під час організації оцінювання навчальних досягнень учнів рекомендуємо керуватися методичними рекомендаціями щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6-х класів, у яких визначено види оцінювання та способи його реалізації (наказ Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6-х класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти») [10]; матеріалами методичного порадилика «Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках мистецької освітньої галузі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» та методичними рекомендаціями, що розміщені на сайті Сумського ОІППО за покликанням: <http://surl.li/jznwo>

Використані та основоположні джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898). URL: <https://cutt.ly/OXpTocf>.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Київ, 16.01.2020 № 463-IX). URL: <https://cutt.ly/gXpTncj>.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р). URL: <https://cutt.ly/UXpT5Ja>.
5. Лист Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 14.06.2022 року № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти» URL: <https://document.vobu.ua/doc/13513>.
6. Лист Міністерства освіти і науки України від 01.02.2018 № 1/9-74 «Щодо застосування державної мови в освітній галузі» URL: <http://surl.li/dcaki>
7. Масол Л.М. Інтегративні технології формування предметних компетентностей учнів початкових класів у процесі навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». Мистецтво та освіта. 2020. № 2 (96). С. 2–9.
8. Мистецька освітня галузь: 5-6 класи (адаптаційний цикл) Нової української школи: методичний посібник для вчителів закладів загальної / уклад. О.П. Сердюк; за ред. І.В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2022. 48 с.
9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти» URL: <http://surl.li/keeiw> .
10. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2023 № 563 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні» https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/89142/
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 № 782 «Про початок навчального року під час воєнного стану в Україні» URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/89658/ .

12. Указ Президента України Володимира Зеленського від 16.03.2022 № 143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України»

Завідувач навчально-методичного відділу
координації освітньої діяльності та
професійного розвитку Сумського ОІППО

О.П. Сердюк

(Підпис наявний в оригіналі)